

**TRAETHAWD: Y CYNLLUN
GOREU I SICRHAU
CYDWEITHREDIAD CYDRHWNG,
CYFALAF A LLAFUR (CAPTIAL
AND LABOR)**

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649439065

Traethawd: Y Cynllun Goreu I Sicrhau Cydweithrediad Cydrhwng, Cyfalaf a Llafur (Capital and Labor) by Edward C. Roberts

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

EDWARD C. ROBERTS

**TRAETHAWD: Y CYNLLUN
GOREU I SICRHAU
CYDWEITHREDIAD CYDRHWNG,
CYFALAF A LLAFUR
(CAPTIAL AND LABOR)**

TRAETHAWD:

Y CYNLLUN GOREU I SICRHAU CYDWEITHREDIAD

CYDRHWNG

CYFALAF A LLAFUR

(CAPITAL AND LABOR).

TESTYN EISTEDDFOD

"CYMREIGYDDION" UTICA, N. Y.

Calan, 1887.

—GAN—

EDWARD F. ROBERTS,

COAL CREEK, COLORADO.

UTICA, N. Y.

T. J. GRIFFITHS, ARGRAFFYDD, 131 GENESEE ST.
1887.

CYNWYSIAD.

RHAGDEARTE:—Nodiadau Cyffredinol—Grisiau Dadblygiad, o'r Creadur Greddfoll hyd y Dyn—Y Barbariad a'r Dyn Gwaraidd—Cymdeithas yn ei Gwahanol Agweddion—Addysgiaeth, Dyfeisiau, a'r Celfyddydau, a'u dylanwadau daionus er dwyn oddiamgylch gymdeithas yn gyffredinol i'r agwedd y gwelir hi heddyw—Diwygiadau Cymdeithasol y Ganrif, &c. 5—8

PENOD I.

Llafur a Chyfalaf yn y Mynedol—Eglurhad ar Derman y Testyn—Egin Anghydfod—Llafur ac Awdurdod—Cyfryngau y Chwyldroadau—Effeithiau y Chwyldroadau, &c., &c. 9—21

PENOD II.

Cyfalaf a Llafur yn y Presenol—Gwibdaith trwy rai o'r Tiriogaethau lle yr Ymleddir Brwydrau Cyfalaf a Llafur—Y Cyfryngau—Communistiaeth—Nihilistiaeth—Ffederoliaeth—Anarchyddiaeth—Sosiolyddiaeth, &c.—Yr Effeithian 21—42

PENOD III.

Cyfalaf a Llafur yn y Dyfodol—"Gynllun ar Sicrhau Cydweithrediad rhwng Cyfalaf a Llafur"—Penderfynnu pob Samddealltwriaeth trwy Gyflafareddiad—Mabwysiadu y Trefniant Cydweithiol a Rhan-Elwol—Fod i'r Trefniant Cyflogaw! Presenol gael ei Sylfaenu ar fath o Raddeg—Ffurio *Statistical Bureau* yn mhob Talaeth trwy yr Undeb 42—69

PENOD IV.

Awgrymiadau Pellach—Ffurio Undebau ar Gynllun y Trade Unions yn mysg pob Dosbarth o Lafurwyr—Cwtogiad Orian Llafur—Diwygiad yn y Cyfreithiau Tirol—Safydlu Penydfa Gosbawl mewn rhyw Drefedigaeth Dramor—Dileu y Cyfreithiau hynny ag sydd yn Gwarchod Buddianau Cribddeilwyr yn y Cleddrffyrdd, Llinellau Pellebrol, Ariandau, Cyfryngau Tros-glywyddiadol, &c.—Deddfu er Lleihau Rhwysg Anghymedroldeb, &c.—Diwedd 70—102

RHAGDRAETH.

"Almost all the advantages which man possesses above the inferior animals, arise from his power of acting in combination with his fellows, and of accomplishing, by the united efforts of numbers, what could not be accomplished by the detached efforts of individuals."—*J. S. Mill*.

Geiriadur cyflawn o ffeithiau ydyw dyn; ac y mae pob person yn ddolen yn nghadwyn y meddwl cyffredinol. Bu pob chwyl-droad unwaith yn syniad yn meddwl un dyn, a phan y dygwydd yr un drychfeddwl yn enaid person arall, dyna fydd allwedd y cyfnod. Bu pob diwygiad unwaith yn amcan-dyb cyfrinachol, a phan y dygwydda ddyfod yn dybiaeth gyfrinachol, drachefn, egyr a deongla gwestiwn y dydd, a phwne yr oes.

Y mae i gymdeithas ei chymeriad yn ogystal a pherson unigol. Y mae yn eithaf gwir fod i gymdeithas pob oes rywbeth ag sydd yn perthyn i gymdeithas oes arall, ac hefyd y mae i bob cymdeithas ryw neillduolion mewn drwg a da, beiau a rhinweddau, nad ydynt yn perthyn ond i'r cylech hwnw yn unig. Mae y cysylltiad sydd rhwng gwahanol oesau a'u gilydd, yn nghyda'r dylanwad y mae y naill yn weithredu ar y llall yn gwnesthur llawer o debygolrwydd rhyngddynt; ond y mae y pethau neillduol ydynt yn perthyn i un oes—nas gellir eu priodoli i oesau eraill, yn peri fod elfenau ei chynydd yn wahanol. Fel megys mai nid un weithred o eiddo y dyn sydd yn ffurfio ei gymeriad, ond y mae pob gweithred o'i eiddo yn ffurfio rhan o hono; felly hefyd am gymdeithas, ac oes; nid cymeriad un dosbarth a chylech o bobl sydd yn ffurfio eu cymeriadau hwythau, ond pob dosbarth a chylech.

Ton ydyw cymdeithas. Symuda y don yn mlaen, ond y mae y dwfr a'i cyfansodda yn sefydlog. Mewn rhyw wedd, nid ydyw cymdeithas yn myned rhagddi. Cyll gymaint mewn un cyfeiriad ag a enlla mewn cyfeiriad arall. Y mae yn myned dan gyfnewidiad parhaus.

Y mae deall cymeriad cymdeithas yn ddyledswydd orphwysedig ar bob dyn. Canmolid meibion Issachar am "wybod beth a ddylai Israel ei wneuthur." Yr oedd y Phariseaid yn wrthddrychau cerydd ein Harglwydd am nad oeddynt yn "deall arwyddion yr amserau." Deallent "wyneb yr wybren," ond deall nodweddion a hynodion yr oes, ni fedrent, er fod llawer o honynt wedi eu cerfio gan law Duw ei hun. Nid yn unig y mae yn bechod i ddyn eugenluse ei ddyledswyddau, ond y mae mantais iddo o'u cyflawni. Pwy mor llwyddianus yn ei anturiaethau a'r hwn sydd yn astudio cyfeiriadau tonau arwyddocaol cymdeithasol?

Y mae gwellhantau cymdeithasol bob amser yn arafaid. Mor eithafol fngrell y mae camran gwaraiddiad wedi bod! Mor raddol y mae ei dolyanwadau marstandiol wedi effeithio yn nyrbafad oerff y boblogaeth! Tyner-weinir arno ar liniau cenedlaethau cyn y bydd ei effeithiau yn ganfyddadwy, o herwydd gwir yw nad ydyw un genedlaeth ond megys diwrnod yn hanes gwaraiddiad. Bu rhai o'r hen genedlaethau boreol mewn rhyfeloedd blinion am oesau yn olynol, cyn y gallasant eill hawliau bodolaeth fel cenedi. Cymerodd bedair canrif o eriedigaeth greulawn ar "ardderchog lu y morthyri" cyn sefydlu Cristionogaeth. Trwy ddyfal-barhad, panderfyniad diysgog, a miloedd o offidiau am oes oedd yn olynol y llwyddwyd i gael y cseith yn rhadd. O'r amser pryd nad oedd y dosbarth gweithiol yn ddim amgen na dyhirod a chaethweision, yn cael eu prynu a'u gwerthu gyda y tir a lafurient, hyd yr amseroedd yr ydym ni yn hyw ynddynt, mor fawr y gwahaniaeth; mor dra boddhaol y cyferbyniad!!

Syndod ydyw fod mor dra anhawdd difodi yr ystrywisu Satan-aidd ag ydynt fel rhwd difaol wrth wraidd pob llwyddiant gwladol a chymdeithasol. Y mae crefydd, addysg, y colfyddyddau, ac ysbryd cymdeithas yn adryob yn mlaen; ond arafaid hynod y mae dyn yn diwygio. Mae cyfatebiaeth agos cydrhwng ymddadblygiad cymdeithasol a ddblygiad rhywogaeth Ychydig wahaniaeth sydd rhwng dosbarthiadau israddol o'r auifail ag y mae eu galluoedd yn ychydig a syml; ac o'r braid y gellir gwahaniaethu un dosbarth oddiwrth y llysiensyn.

Fel yr ymddyrechafa bywyd i fwy o amlygrwydd, rhydd syml-

rwydd le i gymysgedd; ymddad-blyga y rhanau syml i organau, gyda swyddau gwahanol a pherthynasau gwahanredol. Gyda diffygion a galluoedd newyddion, gofynir mwy o ddealltwriaeth i sicrhau bywioliaeth, ac i osgoi perygl. Yn ddiweddaraf ar ysgol dyrchafiad bywyd, daw dyn; y mwyaf aruchel, y tlysaf a'r tyn-eraf ei organau o'r anifeiliaid. Mewn dyn, y mae y ddealltwriaeth ag sydd yn cynyddu ar hyd gradddeg natur, yn neidio ar un llam i gyrhaedd dealltwriaeth mor ragorol, fel ag y mae y gwahaniaeth yn ymddangos yn fwy o ran rhyw a gradd. Ynddo ef, mae y ddealltwriaeth gul ac anwybyddol a alwn yn reddf, yn dod yn rheswm ymwybyddol; ac y mae y gallu godidog o roddi at, a chynllunio, yn gwneud dyn eiddil yn frenin natur.

Gyda dyn y mae y llinell eaggynol yn terfynu, dyna berffeith-rwydd yr anifail, a dechreuad ymddad-blygiad mewn cyfeiriad arall. Lle y terfyna dad-blygiad rhywogaeth y dechreuad ymddad-blygiad cymdeithasol, a elwir gwareiddiad. Gyda y cynydd yna ymgyr y galluoedd deallol. Cawn fod y gagendor rhwng y barbariad gwyllt a'r dyn gwareiddiedig yn ogymaint ag ydyw y gagendor cydrhwng yr anifail organawol uchaf a'r llymarch (*oyster*) ag sydd wedi glydio wrth greigydd ansyfladwy glanau y Werydd. Deil yr un ddeddf yn y cynydd a ddechreuad gyda y dyn, yr hon a arweinia i fyny eto gyda ffurfiad cymdeithasan, ac o'r cydymffurfiad yna o wybodaeth unigolion y ffurfir barn y cyffredin, swyllys y cyffredin, a chydwybod y cyffredin. Fel y dad-blyga cymdeithas, gofynir graddau uwch o ddealltwriaeth, o herwydd yn y dechreuad anghelfydd yr ydoedd pob teulu yn cynyrehu eu bwydydd a'u dillad, ac adeiladu eu tai eu hunain. Yn ddiweddar, mewn cydmariaeth, y tynodd dyn fywioliaeth allan o hadau, gan gadw cyfran o honynt at gynyreh y flwyddyn olynol. Yn ddiweddarach eto y cafnwyd y dderwen gadarnagref yn gwch i nofio yr eigion. Daeth y wch yn llong, yn agerlong, ac agorwyd y byd i drafnidiaeth a gwareiddiad. Buasai y dyn yn parhau yn ei gyflwr gwyllt cynhenid oni b'ai am ganlyniadau bendithiol cyntaf-anedigion cymdeithas—llafur a gwyddoniaeth. Coron ogoneddus dad-blygiad cymdeithasol ydyw holl ddyfeisiau a darganfyddiadau gwerthfawr ein byd ni.

Cawn fod yr holl greadigaeth, elfennau natur, mwneu y ddaear,

a choedydd y maes, yn ymostwng ac yn talu gwarogaeth i ddyd. O'r hen dderwen gadavngref llunia ystol i eistedd arni, bwrdd o'i flaen, pren dan ei wely, a llong i'w gludo tros donau trychion-og yr eigion. Saif tystion talgryf gwareiddiad ar dde ac aswy, addurnant wyneb y byd ar dir a mor. Y dinasoedd teg, y palasau prydfertth, a'r adeiladau mawrion, y trydan yn goleuo ein heolydd heb babwyr na gwer, y gledrffordd yn ymdorchi trwy ein gwastadeddau di-ben-draw, y fellten wedi ei dal a'i gwareiddio, a hono ag un ysgydwad i'w haden danlyd, yn taffu meddyliau o begwn i begwn byd, gan wneyd, "Pellder ac amser yn gam ac yn eiliad."

Fel y gwelwn, y mae cynydd cymdeithas wedi pentyrn gwybodaeth, tyneru moesan, coethi chwasth, ac sangu cydymdeimlad; eto y mae dyn yn fwy agorud i wneyd camgymeriadau mwy echrydus na phan y dilledid et a chroen i ymladd gwylltflod gyda ffion-dafn a cheryg. Y mae tueddiadau yr oes, yn enwedigol y blynyddoedd diweddaf hyn, yn dra bygythiol i bob sefydliad rhinweddol—nwydau annosbarthus ymfydion bron cynen yn ffiam yn mhrif drefi ein gwlad; cymdeithasau dirgelaidd yn difa ein nerth ac yn bwyta ein cryfder fel Gweriniaeth. Yn sicr y mae yr arwyddion chwyldroadol presenol yn hawlio sylw ein gwladweinywyr mwyaf manylgraff a hyawdl. Credoau yn marw, syniadau yn cyfnewid, trafnidiaeth mewn cyfwng chwyldroadol, cymdeithas yn llygru, rhyddid a chydraddoldeb yn cael ei fathru ar ben pob heol.